

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA KÜLTÜRLERARASI EĞİTİM

Tolga TOPCUBAŞI

Öğretmen, MEB tolga.121@hotmail.com

ÖZET

Toplumların başka ırk, din dil ve kültürlere sahip farklı toplumlarla bir arada huzurlu bir şekilde yaşamaları için şüphesiz eğitime büyük görevler düşmektedir. Farklı kültürlerden gelen ve aynı ortamda eğitim gören öğrencilerin sorunsuz bir şekilde bir arada çalışmaları ve bu öğrencileri çeşitliliğin var olduğu bir dünyaya hazırlamak için pedagojik yaklaşımların da buna göre düzenlenmesi gereklidir. Bu amaçla kültürlerarası eğitim yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Kültürlerarası eğitimi daha iyi anlayabilmek ve içselleştirebilmek adına yapılan bu çalışmada; kültürlerarası eğitim ile ilgili kuramsal görüşlerden, kültürlerarası eğitimin özelliklerinden, kültürlerarası eğitim modellerinden, Türkiye'de ve dünyada kültürlerarası eğitimin yansımalarından ve kültürlerarası eğitim kapsamında Türk eğitim sisteminde yapılacaklardan söz edilmiştir. Araştırmada kültürlerarası eğitim ile ilgili Türkçe ve yabancı tezler, makaleler ve kitaplar incelenerek bir derleme çalışması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürlerarası eğitim, Türkiye'de kültürlerarası eğitim, Dünya'da kültürlerarası eğitim

INTERCULTURAL EDUCATION IN TURKEY AND THE WORLD

ABSTRACT

Undoubtedly, there is a great deal of training for the societies to live together peacefully with different societies with different races, religions, languages and cultures. Pedagogical approaches need to be arranged accordingly to ensure that students from different cultures and study in the same environment work together seamlessly and prepare these students for a world where diversity exists. For this purpose, the intercultural education approach emerged. In this study, which aims to understand and internalize the intercultural education better, Theoretical perspectives on intercultural education, characteristics of intercultural education, intercultural education models, reflection of intercultural education in Turkey and the world, and intercultural education in the Turkish education system. In the study, a compilation study was conducted by examining Turkish and foreign theses, articles and books related to intercultural education.

Key Words: Intercultural education, intercultural education in Turkey, intercultural education in the world

Kültürlerarası Eğitim İle İlgili Bazı Kuramsal Görüşler

İkinci dünya savaşından sonra göçlerin artmasıyla kültürlerarasılık, birlikte yaşama gibi kavramlar üzerinde durulması gereken kavramlar olmuştur. Yirminci yüzyılın sonlarına doğru bu kavramlar hukukunda ilgi alanına girerek her topluluğun kendine rahatça ifade edebileceği, her etnik grubun kendi kültürel kimliklerini rahatça yaşayabilecekleri açıklanmıştır. Herkesin dil, din ırk vb. alanlarda eşit olduğu ve her türlü ayrımcılıktan uzak olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer almıştır. Yeni çağın gerektirdiği şartlar insanların gerek etnik gerekse kültürel olarak birlikte yaşamayı öğrenmelerini mecbur kılar (Nohl, 2009: 8).

Toplumların başka ırk, din dil ve kültürlere sahip farklı toplumlarla bir arada huzurlu bir şekilde yaşamaları için şüphesiz eğitime de büyük görevler düşmektedir. Farklı kültürlerden gelen ve aynı ortamda eğitim gören öğrencilerin sorunsuz bir şekilde bir arada çalışmaları ve bu öğrencileri çeşitliliğin var olduğu bir dünyaya hazırlamak için pedagojik yaklaşımların da buna göre düzenlenmesi gereklidir. Bu amaçla kültürlerarası eğitim yaklaşımı ortaya çıkmıştır (Lengyel, 2001: 16).

Avrupa ülkelerine olan göçlerle ortaya çıkan göçmen çocukların eğitim ihtiyaçları ve bu çocuklara uygulanan ayrımcı yaklaşımlar kültürlerarası eğitim kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Etnik, kültürel, inançsal, cinsel, siyasal, kültürel farklılıklar üzerine kurulmuş günümüz toplumunda farklılıklarla birlikte yaşamak artık zorunluluk haline gelmiştir. Bu da ancak eğitimle sağlanabilir. Kültürlerarası eğitim de farklılıklara sahip toplumların bir arada huzur içinde yaşamayı öğretmeyi amaç edinmiş bir eğitim yaklaşımıdır (Gogolin ve Krüger-Potratz, 2006: 71).

Ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmeleri toplumların farklılaşmasına yardımcı olmaktadır. Böylece günümüzde teknolojinin hızlı gelişimiyle farklılıklarda çoğalmaktadır. Bunun yanında çeşitli sebeplerle yapılan göçlerde çoğullaşma sürecini hızlandırmaktadır. Bu çoğullaşma toplumlarda ekonomik, siyasal ve toplumsal sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Azınlık ve etnik grupların, göçmenlerin yaşadıkları toplumlarda kültürel kimliklerini korumak istemeleri, farklılıklarının tanınıp kabul görmelerine yönelik talepleri her ulus devletinin yaşadığı problemlerdendir. Yaşanan bu problem çoğullaşmış toplumlarda tüm farklılıklara rağmen barış ve demokratik biçimde nasıl yaşamaları gerektiği sorusunu ortaya koymuştur. Bu sorulara yanıt aranırken farklılıkların var olduğu bu toplumlarda gelecek nesillerin farklılıklara saygı duyacak bir şekilde yetişmesi için eğitimin nasıl biçimleneceği, eğitim sisteminin nasıl bir değişime uğrayacağı tartışılmıştır. Bu tartışmalar sonucunda kültürler arası eğitim yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Türkiye' de çoğullaşmasının var olduğu bir ülke olduğu için kültürler arası eğitim yaklaşımı tartışılmaya başlanmış ve giderek daha da önem kazanmaya başlamıştır (Yıldız, 2008: 54).

Çokkültürcü bir toplum yapısına ulaşmak için en gerekli uygulama alanı eğitimidir (Coşkun, 2006: 276). Çünkü eğitim bir kültürlenme sürecidir. Bir toplumun eğitim ile bireyleri kendi kültürünün istek ve beklentilerine göre etkilemeye çalışması kültürlemedir. Eğitim ile bireylerin farklı kültürleri tanıması ve bu kültürlere uyum sağlayabilecek seviyeye gelmesi amaçlanır (Altaş, 2005: 245).

Dünyada ulusallaşma sürecinde genellikle tek dil, tek kültür, tek din anlayışları hakimdi. Fakat küreselleşen dünyada eğitim düzeyleri arttıkça farklı dillere, dinlere , kültürlere ilgi duyulmaya başlandı. Böylelikle kültürler arası eğitim çağımızın en tartışılan eğitim yaklaşımlarından biri haline geldi (Coşkun, 2006: 276). Çokkültürlü toplumlarda artık asimilasyon politikaları önemini kaybetmiş ve onun yerine yeni yaklaşımlar ön plana çıkmıştır. Zamanla çocukların kafasına zorla ulusçuluk sokmanın yanlış olduğunun farkına varılmış ve çocukların kendi kültürü ve farklı kültürleri daha iyi tanıması ve farklı kültürlere saygı duyması gerektiği bilinci oluşmuştur (Özyurt, 2008: 217).

Altaş' a göre kültürler arası eğitim çokkültürlü eğitime geçiş de bir basamaktır. Çünkü hiçbir kültür kendi korumasını sağlamadan çokkültürlü eğitime geçiş sağlayamaz. Her kültür kendini koruyup, sosyal hayata aktif katılımını sağlayabilecek bir canlılığa sahip olmalı ki diğer kültürlerle de iş birliği yapabilsin (Altaş, 2003: 18).

Öncül' e göre kültürler arası eğitim farklı kültürlerin birbirlerine karşı oluşturduğu ön yargı ve ayrımcı davranışları azaltmak ve azınlık grupları hoşgörü ile karşılayarak bunların topluma eşit ölçüde katılımlarını sağlama amacı ile yapılan eğitimidir. Okul ortamında çocukların birbirleri arasındaki din, dil, kültür gibi ayrıcalıkları önemsemeden huzurlu bir şekilde oynamalarına ve çalışmalarına olanak sağlamak da kültürler arası eğitimin görevlerindedir. Kültürler arası eğitimin nihai amacı kültürlerin bir arada eğitilmesi yolu ile barışçıl bir nesil yetiştirmektir (Coşkun, 2006: 276).

Ulusal Eğitim Sistemi

Ulus devletler tek dil tek millet anlayışını benimseyen devlet yapılarıdır. Bu anlayışı benimseyen devletler de kültürlerin ve dillerin çoğullaşmasına karşı olan ulusal eğitim sistemine sahiptirler. Bu eğitim sistemi azınlıkları, göçmenleri ve farklı grupları görmezden gelir ve dışlar. Fakat küreselleşen dünyada toplumdaki dil, din, ırk, cinsiyet, yaşam tercihleri gibi farklılıklar artmaktadır. Bunun için eğitim sisteminde de çoğullaşmayı içerecek yeni yaklaşımlar aranmalıdır. Kültürler arası eğitim bu eğitim yaklaşımlarından biridir (Lengyel, 2001: 15).

Ulus devletleri toplumlarındaki göçmenlerin ve azınlık grupların farklılıklarını görmezden gelen bir eğitim politikası izlemişlerdir. Eğitimi de zorunlu hale getirerek bu azınlık grupların hakim kültüre uyum sağlamaları, kendi kültürlerini zamanla kaybetmeleri amaçlanmıştır. Bu eğitim sistemi farklılıkları bir arıza olarak görmekte bu farklılıklara sahip olanlar okuldan ve sınıftan soyutlanmaktadır (Krüger-Potratz, 2006: 12).

Ulusal eğitim sistemleri hakim kültüre ait ortak dili, değerleri yeni nesillere aktarma amacı taşır. Böylelikle amaçlanan ortak etnik köken, ortak dil, ortak kültür yaklaşımlarının benimsenmesini sağlayarak toplumu aynılaştırmaktır. Bu eğitim yaklaşımı çokkültürlülüğe ve çokdilliliğe karşı çıkmaktadır (Lengyel, 2001: 17). Fakat artık küreselleşmeyle birlikte ekonomi açısından dünyanın bir pazar konumuna gelmesi çokdilliliği bir gereklilik haline getirmiştir. Bu nedenle ulus devletleri aynılaştırma

politikasını bir kenara bırakarak kendi kültürel özelliklerini egemen olarak tanımlamaktan vazgeçmelidir. Bunun yerine farklı kültürlerin varlıklarını tanıyarak onlara saygı duyma olgunluğuna erişmelidirler (Gomolla, 2002: 99).

Ulusal eğitim politikasını benimseyen devletler ayrılaştırmacı yaklaşımları ile çoğullaşmış toplumlarla anlaşmazlık yaşamaktadırlar. Bunun için ulusal eğitim sistemlerinin içinde bulunduğu toplumdaki farklılıkları tanıyacak ve kabul ederek çoğulculuğu benimseyecek şekilde yenilenmesi gereklidir. Bu bağlamda kültürler arası eğitim yaklaşımının tartışılması ve geliştirilmesi sorunların çözümü için yararlı olacaktır (Yıldız, 2008: 64).

Çok dillilik, hoşgörü, farklı kültürlerle bir arada yaşamak eğitim kurumlarında öğrencilere kazandırılması gereken özelliklerdendir. Azınlık ve göçmen grupların okuldaki başarısızlıkları ve geri kalmaları düşünüldüğünde buna bağlı olarak eğitim sisteminin toplumun bu farklılıkları tanıyıp kabul edecek biçimde çokkültürlülüğe uygun bir şekilde değiştirilmesi gereklidir (Gogolin ve Krüger-Potratz, 2006: 72).

Kültürlerarası Eğitim Nedir?

Küreselleşen dünyada sürekli gelişen teknoloji, toplumların farklı kültürleri tanımalarını, çok kültürlü ve çok amaçlı bir yapıya sahip olmalarını zorunlu hale getirmiştir. Bireylerin farklı kişilerle olumlu ilişkiler kurması için bu kişilerin davranışlarını şekillendiren değerlerini de iyi şekilde tanıması gereklidir. Bunun için de kültürler arası eğitime ihtiyaç vardır. Kültürler arası eğitimde öncelikle bireylerin kendi kültürünü ve dinini öğrenmesi şarttır. Çünkü kendi değerlerini bilmeyen birey başka değerlere saygı duyamaz (Tosun, 1996: 98).

Kültürler arası eğitim, birbirlerinden farklı kültür ve inançlara sahip toplumların birbirleriyle nasıl sorunsuz bir şekilde yaşadığını araştırıp çözümler üreten bir ilim dalıdır. Kültürler arası eğitimin görevlerinden birisi de farklı kültürleri birbirine tanıtarak bireylerin çok kültürlü ortamlarda rahat ve uyum içerisinde yaşamalarını sağlamaktır (Önder, 1997: 60).

Krüger-Portrez'e göre kültürlerarası eğitim toplumun düşünce, davranış ve bakış açılarını değiştirmeyi amaçlayan bir anahtar beceridir. Bu anahtar becerisi farklılıklarla birlikte huzur içinde yaşamının garantisidir (Yıldız, 2008: 73).

Auernheimer'e göre kültürlerarası eğitim sosyal öğrenme ile ilişki içindedir. Kendini başkasının yerine koyabilme ve onun hissettiklerini hissedebilme, hoşgörülü olma, önyargıyla bakış açısından uzak durma gibi sosyal öğrenme konuları kültürlerarası eğitiminde içeriğinde yer almaktadır (Auernheimer, 2003: 129).

Gillart'a göre kültürlerarası öğrenme bizden farklı olanları nasıl algıladığımızı öğrenme biçimidir. Kültürlerarası öğrenme toplumun herkes için eşitlik, dayanışma ve fırsatı desteklemek için nasıl birbiriyle

ilişkilendirebileceğiyle ilgilidir. Kültürlerarası öğrenmede bazılarının azınlık bazılarının ise çoğunluk içinde yer aldığı toplumlarda saygıyı yerleştirmeyi amaç edinmiştir (Gillart, 2000: 97).

Kültürler arası eğitimin amacı toplumlarda kültürel farklılıklardan doğan önyargı ve ayrımcı davranışları yok etmek ve bir bölgede yaşayan farklı grupların ortak yaşama katılmalarını sağlamaktır. Kültürler arası eğitim yaklaşımı okulda öğrencilerin birbirleri arasındaki din, ırk, kültür farklarını dikkate almadan birlikte aynı ortamda huzurlu bir şekilde yaşamalarına önem veren bir eğitim yaklaşımıdır (Oğuzkan, 1993: 92).

Kültürler arası eğitim sadece etnik köken, dil, ırk gibi kültürel eksenle sınırlı değildir. Bunun yanında cinsiyet, yaş, engellilik, sosyal ve ekonomik durum gibi alanlardaki farklılıklara karşı da ayrımcı ve dışlanma konularını içeriğinde barındırır (Nohl, 2004: 249).

Kültürler arası eğitimin önkoşulu başkalarının düşüncelerine saygı duymak ve desteklemektir. Kültürler arası eğitim bir toplumdaki çoğunluğun ve azınlığın birbirlerini anlamalarını sağlayan karşılıklı bir süreçtir (Coşkun, 2006: 283).

Ouellet' ye göre kültürlerarası eğitim şu yetenekleri destekler ve geliştirir (Gillart, 2000: 32):

- Kültürler hakkında daha iyi bir kavrayış
- Farklı kültürlerden olan insanlarla iletişim
- Kültürel farklılıklara karşı daha esnek bir yaklaşım
- Toplumsal etkileşime daha iyi bir katılım sağlamak

Kültürlerarası Eğitimin Özellikleri

- Kültürlerarası eğitim yalnızca göçmenlere, dışlananlara, yoksulluğa uğrayan gruplara yönelik bir eğitim değil toplumun bütün kesimlerini hitap eden ve onların düşünce, davranış ve bakış açılarını değiştirmeyi amaçlayan bir eğitim yaklaşımıdır (Krüger-Potratz, 2005: 30).
- Kültürler arası eğitim sosyal öğrenmedir. Kültürlerarası öğrenme bireylere kendilerini başkalarının yerine koyabilmeyi, karşı tarafın ne hissettiğini hissedebilmeyi, hoşgörülü olmayı, farklı kültürler karşı ön yargıyı yıkmayı, ben merkezci davranışları yok etmeyi kazandırmayı amaçlar. Bunlar sosyal öğrenmenin amaçları içinde yer alır. Sosyal öğrenmeyle bireyler birbirlerinin farklılıklarını tanıyıp kabul edecek ve bu farklılıklara saygı duyacaktır (Auernheimer, 2003: 129).
- Kültürler arası eğitim farklılıkların çok olduğu toplumlarda toplumlar arasında yaşanacak çatışmayı önlemeyi amaçlar. Bunun için eğitim kurumlarında farklı grupların anadillerine ve diğer kültürel farklılıklarına saygı duyulması ve bu farklılıkların dikkate alınması gereklidir (Gogolin ve Kürger-Potratz, 2006: 26).
- Kültürler arası eğitim yaklaşımında öğretmen sadece rol model, bilgi sahibi ve bilgi aktarıcı değil aynı zamanda farklılıklara duyarlı, ayrımcılık ile ilgili sorunları rahatça çözen kişidir. Öğretmen, farklı kültürlerin ve yaşam biçimlerinin yer aldığı sınıf ortamında bu çeşitliliğin

öğrenciler tarafınsan sorunsuz bir şekilde deneyimlenmesine olanak sağlar (Lafranchi, 2002: 216).

- Kültürler arası eğitim çok dilliliği korur ve destekler. Bunun için öğretmen sınıf ortamında farklı dillere sahip olan çocukları cesaretlendirmeli onların dillerini de derse katmalıdır. Farklı dile sahip olan öğrenciler böylelikle kendi dillerinin dışlanlandığını düşünmez. Öğretmen öğrencilerin farklı toplumlardan geldiğini unutmamalıdır. Kültürlerarası eğitimde okul ve sınıf ortamı çok dilli kimlikleri güçlendirecek şekilde olmalıdır (Lanfranchi, 2002: 226).
- Kültürler arası eğitim farklı bakış açılarını önemseyen ve dikkate alan bir eğitim yaklaşımıdır. Bunun için okullarda işlenen ders kitaplarında farklı etnik gruplara ait bilgilerin de yer alması gereklidir (Gogolin ve Kürger-Potratz, 2006: 27).
- Kültürler arası eğitim dinler arası diyalog ve iletişimi içeriğinde bulundurur. Kültürler arası eğitim bütün dinlerin ortak özelliklerini ve farklılıklarını hayatla ilişkilendirerek somutça öğretilmesini amaçlar. Ders kitaplarında farklı dinlerin yemek çeşitlerini, turistik yerleri, ibadet yerleri gibi farklı kültürel özelliklerine yer verilmelidir (Auernheimer, 2003: 147).
- Kültürler arası eğitim ırkçılık karşıtı bir eğitimidir (Lengyel, 2001: 37).
- Kültürler arası eğitim dayanışmacı ve işbirlikçi bir eğitim yaklaşımıdır. Dayanışmacı ve işbirlikçi yaklaşım grup içi ilişkileri geliştirir. Bu eğitim yaklaşımı tüm gruplar arasında statü eşitliği sağlar. Bu eğitim uygulamasında sınıf içinde farklılıklara göre gruplar oluşturulur ve bu gruplar arasında ortak bir amaç uğruna öğrenciler arasında dayanışma sağlanır. Sınıf ortamında bu şekilde uygulanan grup dersleri öğrenciler arasında dayanışmayı, ortaklaşmayı, iletişim kurmayı, empati kurmayı, farklılıkları tanımalarını ve onlara saygı göstermeyi öğretir. Bu amaçla kültürler arası eğitimde grup derslerine yer verilmelidir (Auernheimer, 2003: 131).

Dünyada Kültürlerarası Eğitim

Kültürlerarası eğitim birinci ve ikinci dünya savaşları arasında Amerika' da ırk çatışmalarına tepki olarak ortaya çıkmıştır. Genel eğitimciler toplumun farklı ırklara karşı önyargı ve ayrımcı davranışlarını azaltmayı hedefleyen eğitsel uygulamalar geliştirildiler. Demografik yapısı çeşitlilik gösteren Amerika 1950 sonrasında farklı toplumların bir arada huzur içinde yaşaması için çokkültürcü bir eğitim politikasına ihtiyacı olduğunun farkında vararak eğitim program ve uygulamalarını buna göre düzenlemeye başladı (Altaş, 2003: 37).

Kültürlerarası eğitimcilerin o kadar çabasına rağmen yirminci yüzyılda asimilasyon yanlıları ortaya çıktı. Bazı devletler asimilasyon hedeflerini başarıyla gerçekleştirdiler. Asimilasyon politikaları ile çoğu göçmen çocuk eski kimliklerini kaybettiler. Fakat beyaz olmayan insanlar Afrika, Asya kökenli Amerikalılar ve Amerika'nın 103 yerlileri baskın kültürleri özümseme fırsatına sahip olamadılar. Onların etnik kimlikleri fiziksel görünüşleriyle bağdaştırılarak baskın kültürden uzaklaştırıldılar (Banks, 1983: akt: Altaş, 2003: 38).

Banks (2007)'a göre etnik farkındalığın gelişmesiyle birlikte 1960'larda etnik grupların asimilasyoncu anlayışına karşı çıkmasına neden olmuştur. Böylelikle asimilasyonist eğitim eleştirileriyle kültürlerarası eğitim ortaya çıkmıştır (Nohl, 2009: 47). Amerika'da baskın kültürdeki eğitimcilerin görüşlerine göre eğitimin asıl görevi bireylerde Amerikan ulusal kimlik bilincinin oluşmasını sağlamak ve sonuç olarak uyumlu bir ulus ortaya çıkarmaktır (Parekh, 2002: 286).

İkinci dünya savaşından sonra göç almaya başlayan Almanya önceleri farklı etnik grupları yabancı olarak nitelendiren bir eğitim modeli benimserken zamanla bu eğitim modelinin yerini kültürlerarası eğitim modeli almıştır. Kültürlerarası eğitim zamanla değişime uğramış ve ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir. Kültürler arası eğitim modelinde tüm kültürler eşit görülmüş ve bu kültürlerin bir arada huzur içinde yaşamaları desteklenmiştir. Böylelikle yalnızca göçmenleri ve azınlıkları hedef alan asimilasyonist eğitimin ardından, çok kültürcü toplumun bütün üyeleri kültürlerarası eğitimi benimsemişlerdir (Nohl, 2009: 137).

Almanya'da Kültürlerarası Eğitim

Altmışlı yılların başından itibaren Almanya'ya işçi göçü artmıştır. Bu işçiler Almanya'da bir gün ülkelerine dönecekler düşüncesiyle misafir olarak nitelendirilmiştir ve bu yaklaşımla politikalar düzenlenmiştir. Eğitim sistemlerinde bu işçilerin çocuklarının varlıkları ve farklılıkları tanınmamakta ve kabul edilmemektedir. Seksenli yıllarda bu asimilasyon politikası eleştirilmeye başlanmış ve kültürler arası eğitim yaklaşımı tartışılmaya başlanılmıştır. Asimilasyon politikasının bu sorunları çözmemesiyle göçmenlerin kendilerine ait kimliklerinin, kültürlerinin korunması ve yaşatılması gerektiği anlaşılmıştır. Bu nedenle her kültürün eşit olduğu, dışlama ve önyargılarla savaşılmaması gerektiği çözüm olarak gündeme gelmeye başlamıştır. Böylece farklı kültürlerin eşit oldukları, her kültürün kendi varlıklarını koruma hakları olduğu toplumca kabul edilmeye başlanmıştır (Gogolin ve Krüger-Potratz, 2006: 111).

Türkiye ve Kültürler Arası Eğitim

Farklılıkların bir arada barış ve demokrasi içinde yaşamasını sağlamanın da önemli payı olan Türk eğitim sistemimiz çoğullaşmış toplumun eğitim ve öğretim ihtiyaçlarını karşılama da yetersiz kalmaktadır. Küreselleşmiş bir dünya da bireylerin bugünün ve geleceğin koşullarına uygun becerilerle donatılması için kültürler arası eğitim yaklaşımı ulusların eğitim sistemlerinde yerini almalıdır (Yıldız, 2008: 56).

“Dünya ve Avrupa Değerleri Araştırmaları”nın Türkiye toplumunun farklılıklara bakış açılarını anlamaya yönelik yaptığı araştırmada şu bulgulara ulaşılmıştır. Türkiye halkının % 44'ü yabancılara güvenmemektedir. Türkiye halkının % 74 gibi büyük bir çoğunluğu Türk olmaktan 'son derece' mutludur. Aynı araştırmanın sonuçlarına göre halkın % 88'i eşcinsellerle, % 65'i nikahsız yaşayanlarla, % 63'ü tanrıya inanmayanlarla, % 30'u oruç tutmayanlarla ve % 25'i anadili başka olanlarla komşu olmak istememektedir. Araştırmanın bu sonuçları bizlere Türkiye'nin farklılıklara kapalı olduğunu ve farklılıkları bir tehlike olarak gördüğünü göstermektedir (Bozan, Morgül, Şener ve Toprak, 2009: 181).

Türkiye eğitim sisteminde kullanılan ders kitapların farklı kültürlere ait bilgilere yeterince yer verilmemiştir (Yıldız, 2008, s.78). Ders kitaplarında farklılıklar yeterince yer almamakta ya da bağlamlarından kopmuş bir şekilde verilmektedir. Örneğin ülkemizde bir çok Alevi veli okullarda işlenen din kitaplarında kendi inançlarına yer verilmediğinden, verilen bilginin de eksik ya da yanlış olduğundan şikayetçidir (Küçük, 2002: 199). Örneğin, tarih dersi kitaplarında Türk-İslam tarihi ağırlıklı olarak yer alırken dünya ve Avrupa tarihine ancak % 10'luk oranda yer verilmektedir (Erpulat, 2003: 125).

Günümüzde çeşitliliği artan toplumlarda farklı kültürlerin tanınması ve kabul edilmesi ve her kültürün kendine özgü olduğu hiçbirinin başka birinden üstün olmadığı kabul edilen gerçekler arasındadır. Kasım 2006 tarihinde yapılan 17. Milli Eğitim Şurası'nın kararlarında öğretmenlerin "kendi kültür değer ve varlıklarından haberdar, farklı kültürleri algılamakta ve bu kültürlerle birlikte yaşama konusunda yeterli" olmalarına, "kültürler arası iletişim kurmada sorun yaşamamalarına" yer verilmektedir. Bununla beraber sadece iletişim kurma ve beraber yaşamının yeterli olmadığı, farklılıklara eğitim sistemi içinde yer verip, katılımlarının sağlanması üzerinde durulmamaktadır. Benzer şekilde "iletişim devriminin yaşandığı, dünyanın giderek küçüldüğü, her şeyin birbiri ile bağlantılı olduğu günümüz dünyasında, küreselleşme ve AB ye giriş sürecinde Türk eğitim sisteminin ulusal öğelerinin nasıl korunacağı konusunda eğitimin tüm paylaşımlarının duyarlı olmaları gerekmektedir" ifadelerine yer verilmektedir (TTKB).

Türkiye dil, din, cinsiyet, yaş, yoksulluk, engellilik gibi farklılıkların ayrımcılığa maruz kaldığı bir ülkedir. Türkiye' de eğitim sistemi yoksullara ve sakatlara gereken önemi vermemektedir. Bu farklılıklara karşı önyargı ve ayrımcı davranışlardan doğan problemler hayliyle fazladır. Bu ayrımcı davranış ve uygulamaların eğitim aracılığıyla yok edilmesi amaçlanmıştır. Farklılıkların barışçı, demokratik bir şekilde bir arada yaşayabilmesi için kültürler arası eğitim yaklaşımına gereken önem verilmelidir (Yıldız, 2008: 83).

Kültürler arası eğitimin Türkiye' de uygulanmasının önemli nedenleri vardır. Bu nedenler şunlardır (Önder, 1997: 62):

- Türkiye'nin Doğu ile Batı arasında bir köprü konumunda bulunması
- Anadolu'da tarih sürecinde oluşan çok kültürlü toplum modellerinin bulunması
- Yurtdışına yapılan insan gücü ihracı
- GAP'tan dolayı Türkiye'ye Doğu Avrupa ve Asya ile Afrika'nın fakir ülkelerinden gelecek insan gücü
- Türk Cumhuriyetleri ile yürütülen yoğun ilişkiler
- Yurtdışına fazlasıyla işçi gönderen bir ülke olduğumuzdan çocukların farklı din ve kültürlerle tanışmalarını sağlamak
- Türkiye'nin Gümrük Birliğine girmesi ve Avrupa Birliğine üye olmak için yoğun çaba harcaması.
- Türkiye'nin kendi içindeki gruplaşmanın artması ve bunun huzursuzluklara neden olması.
- Türkiye'deki farklı kültür ve grupların fazlalığı ve bu grupların birbirlerini tanımalarını sağlamak.

- Ülkemizde genellikle aynı dine inanmalarına rağmen mezhep, tarikat ayrılıklarının giderek artması

Kültürlerarası Eğitim Kapsamında Türk Eğitim Sisteminde Yapılması Gerekenler

Küreselleşen dünya farklılıklara sahip toplumların artmasına neden olur. Farklılıklara sahip toplumların artmasıyla bu farklılıkların içinde barışçıl, demokratik ve huzur içinde yaşamak da artık önemli bir sorun haline gelmiştir. Toplumların bunu başarabilmesi için yapılacak ilk iş eğitim yaklaşımının bu çoğulculuğu benimsemesidir. Eğitim sistemleri farklılıkları kabul edip saygı duyacak seviye getirilmelidir ki o toplumda farklılıklara saygı duyan bireyler yetişsin (Auernheimer, 2003, s.148).

Kültürlerarası eğitim kapsamında Türk eğitim sisteminde yapılması gerekenler şunlardır (Yıldız, 2008: 83, 84, 85):

- Eğitim sisteminde farklı öğrencilerin kimliklerini kabul edip saygı duymak için yapılacak ilk iş onların kültürlerini tanıyıp sınıf içinde bu farklı kültürleri de vurgulamak gereklidir. Artık dünyada anadilinin dışında farklı dilleri bilmek de zorunluluk haline gelmiştir. Kültürlerarası eğitimde çok dillilik bir kazanım olarak görülmelidir. Hakim kültürün dışında kalan azınlık grupların dilleri dışlanmamalı hatta onların dillerini kullanmaları için fırsatlar yaratılmalıdır. Okul ve sınıf ortamında ırkçılık, ayrımcılık, dışlama gibi davranışlar ortaya çıkarılmalı ve bu davranışların yanlışlığı somut yaşantılarla öğrencilere öğretilmelidir.
- Farklılıklar sadece kültür ve etnik kökenle sınırlandırılmamalı bununla birlikte cinsiyet, yaş, engellilik gibi dışlama kategorileri ile genişletilmelidir.
- Türkiye farklılıkların çoğunlukla kabul edilmediği, tanınmadığı ve yaşanmasına izin verilmediği toplumlardan biri haline gelmiştir. Türkiye'nin bu farklılıkların barış ve demokrasi içinde yaşadığı bir yer olması için öncelikle eğitim sistemini daha sonra politikasını eleştirel bir yaklaşımla gözden geçirmesi gereklidir. Bu anlamda kültürlerarası eğitim yaklaşımı eğitim sisteminde daha fazla gündeme alınmalı başka ülkelerin deneyimlerinden de yararlanılmalıdır.
- Farklılıklara Saygı Eğitim Programında yer alan ders içerikleri Türk kültürü kadar diğer kültürlerinden değerli olduğunu belirtecek şekilde değiştirilmelidir.
- Okul ortamı farklı kültürden öğrencilerin birbirleriyle tanışıp arkadaş oldukları farklılıkların bir arada huzurlu bir şekilde yaşadığı çoğulcu bir ortam haline getirilmelidir.
- Irk, cinsiyet, sosyal köken, ekonomik durum gibi farklılıkları kategorileri öğrencilerin okuldaki başarı durumunu etkileyecek faktörlerden olmamalıdır. Okul ortamında bu farklılıklardan doğan ayrımı davranışlar ve dışlanmalar önlenmelidir.
- Farklılıkların fazlasıyla yer aldığı çoğulcu toplumlarda kültürlerarası eğitim; bireylere farklılıklara tanıma, saygı duyma, birbirlerine karşı sorumluluk duyarak yaşama bilincini oluşturma gibi beceriler kazandırır. Eğitim sistemlerinin kültürlerarası eğitim yaklaşımını benimseyerek yeniden yapılandırılması gelecek nesillerin eğitim ve öğretimi açısından büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde farklılıkların barış ve demokrasi içinde bir arada yaşaması için

kültürlerarası eğitim tartışmaları ile tanışılmalı ve tartışmalardan çıkan sonuç ve öneriler gözden geçirilerek eğitim sistemimiz yeniden yapılandırılmalıdır.

Kültürlerarası Eğitim Modelleri

Asimilasyonist Eğitim: Kültürlerarası eğitim modellerinden biri asimilasyonist eğitimidir. Bu modelin hedef kitlesi etnik azınlık gruplarıdır. Bu modelde azınlıkların yaşam biçimleri küçümsenir ve kültürlerindeki eksiklerin çoğunluğun sahip olduğu kültürle telafi edileceği düşüncesi hakimdir. Böylece azınlık grubun zamanla hakim kültürün değerleri içinde asimile olacağı düşünülür (Nohl, 2009: 11).

Bu yaklaşım başka ülkelerden göç etmiş azınlık gruplara ve ülke içindeki etnik azınlıklara karşı tepki olarak doğmuştur. Asimilasyonist yaklaşım hakim kültürün içinde bulunan farklı kültürel yapıya sahip grupları yabancı olarak nitelendirmektedir. Etnik grupların kültürlerine sahip olmak bu yaklaşımda bir eksiklik olarak görülmektedir (Nohl, 2009: 5).

Klasik Kültürlerarası Pedagoji: Kültürlerarası eğitim modellerinden ikincisi klasik kültürlerarası eğitim modelidir. Bu yaklaşım azınlık ve etnik grupların kültürlerini yok saymak yerine her kültürün kendine özgü ve eşit olduğunu savunur (Nohl, 2009: 45). Klasik kültürler arası eğitim modelinde etnik azınlıklar kültürlerine sahip olmak bir eksiklik olarak görülmez. Bu yaklaşımda hiç bir kültür diğer kültürlerden üstün değildir. Klasik kültürler arası eğitim de hedef bireyleri çeşitlilikle birlikte yaşamak için yeterli hale getirmektir. Toplumun bütün kesimlerine hitap eden bu yaklaşımda kültürler arasındaki farklılıklar vurgulanır (Nohl, 2009: 5).

Ayrımcılık Karşıtı Pedagoji: Kültürlerarası eğitim modellerinden üçüncü yaklaşım ise ayrımcılık karşıtı pedagoji yaklaşımıdır. Bu yaklaşım okul ve diğer eğitim örgütlerinde azınlık ve çoğunluk arasındaki kültürel farklılıkların ayrımcılığa yol açmasından hareket eder. Ayrımcılık karşıtı eğitim de pedagojik örgütlerde ayrımcılıkları engellemek ve ayrımcı davranışlara anında müdahale etmek için personellerce gözlemlenmesi gereklidir. Bu gözlemin amacı, kurumsal ayrımcılığın engellenmesi, daha doğrusu ayrımcılığın görüldüğü yerde konu edilmesi ve bu ayrımcılığa karşı bir çare bulunmasıdır. Nohl ayrımcılık karşıtı pedagojinin asimilasyonist ve klasik kültürlerarası pedagojiden farkını şöyle ortaya koymuştur. Ayrımcılık karşıtı pedagoji diğer yaklaşımlarının aksine insanların kültürlerine göre ayırt edilmesine karşıdır. Asimilasyonist ve klasik kültürlerarası yaklaşım ise her bireyin ait olduğu kültürel aidiyetlerin varlığını savunur (Nohl, 2009: 6).

Ayrımcılık karşıtı pedagoji sorunun göçmen ve ya azınlık gruptan oluşmadığını bu sorunu meydana getirenin çoğunluk mensup olduğunu açıklar. Bu nedenle ayrımcılık karşıtı pedagoji azınlıklara ve göçmelere değil çoğunluk mensuplara odaklanmalıdır. Buradan yola çıkarak çoğunluğun ait olduğu eğitim sistemi tartışılmalıdır. Eğitim kurumlarında istenildiği takdirde etnik azınlıklara yönelik ayrımcı davranışlara müdahale edilebilir ve düzeltilebilir. Eğitim kurumları öğrencilerin farklı kültürlere karşı oluşturduğu önyargı ve olumsuz ayrımcı davranışları yok etmesini sağlar (Nohl, 2009: 95).

Kolektif Aidiyetler Pedagojisi: Kolektif aidiyetler pedagojisi sadece etnik kültürlerle değil cinsiyete özgü, nesle dayanan, bölgesel ve diğer farklı kolektif bağlılıklarla ilgilidir (Nohl, 2009: 143). Kültürel farklılığa dayalı olan kolektif aidiyetler pedagojisi kültürlerarası toplumsallaşmayı sağlar ve aynı zamanda kültürlerarası öğrenme deneyimini yaşatır (Nohl, 2009: 181).

KAYNAKÇA

- Altaş, N. (2003). *Çokkültürlülük ve din eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları
- Altaş, N. (2005) Çokkültürlü din eğitimi modeli geliştirmede işlem basamakları için bir deneme., R. Yılmaz (Ed.), *Kültürel çeşitlilik ve din*. Ankara: Sinemis Yayınları
- Auernheimer, G. (2003). *Einführung in die Interkulturelle Paedagogik*. 3.Baskı. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft
- Bozan, İ.&Morgül, T.&Şener, N.&Toprak, B. (2009). *Türkiye’de Farklı Olmak*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Coşkun, H. (2006). Türkiye’de kültürlerarası eğitim. M. Hesapçıoğlu ve A.Durmuş (Der.), *Türkiye’de eğitim bilimleri: Bir bilanço denemesi* (s.276-295). Ankara: Nobel.
- Erpulat, D. (2003). Tarih Eğitiminin İyileştirilmesi Çalışmaları. İç: Oya Köymen (Yay. Haz.). Tarih Eğitime Eleştirel Yaklaşımlar. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yay.
- Gillart, Arne ve diğerleri (2000). *Kültürlerarası Öğrenme- Eğitim Kılavuzu*, Çev. A. Akyüz. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları
- Gogolin, &Krüger-Potratz, M. (2006). *Einführung in die Interkulturelle Paedagogik*. Opladen&Farmington Hills: Verlag Barbara Budrich.
- Gomolla, M.&Radtke, F.-O. (2002). *İnstitutionelle Diskriminierung. Die Herstellung ethnischer Differenz in der Schule*. Opladen: Leske&Budrich.
- Krüger-Potratz, M. (2005). *Interkulturelle Bildung. Eine Einführung*. Münster&New York&München&Berlin: Waxmann
- Küçük, M. (2002). Cemaat, Yurttaş ve Sivil Toplum Meseleleri Işığında Aleviler ve Cem Vakfı. İç: Türkiye’de Sivil Toplum ve Milliyetçilik. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lanfranchi, A. (2002) *Interkulturelle kompetenz und paedagogische Professionalitaet*. Opladen: Leske-Budrich.
- Nohl, A. M. (2009). *Kültürlerarası pedagoji*. (R. N. Somel, Çev.) İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Oğuzkan, F. (1993). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Emel Matbaacılık.
- Önder, M. Prof.Dr. Beyza Bilgin, *Din Eğitiminde Yeni Yöntem Çalışmaları*, AÜSBE, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997 s.51–72
- Özyurt, C. (2008) Küreselleşme, ulusal eğitim ve siyasal toplumsallaşma. *21. Yüzyılda kimlik, vatandaşlık ve tarih eğitimi*. (211-227) İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi
- Parekh, B. (2002), *Çokkültürlülüğü yeniden düşünmek kültürel çeşitlilik ve siyasi teori*. Ankara: Phoenix Yayınları

Tosun, C. "Türkiye de Din Eğitimi ve Öğretimine Genel bir Bakış", Tartışılan Değerler Açısından Türkiye, Ankara 1996, s.98

TTKB, <http://ttkb.meb.gov.tr> .[18.02.2014]

Yıldız, N., "Kültürler Arası Eğitim" *Eğitim Bilim Toplum Dergisi* Cilt:6 Sayı: 22 s. 52-89, 2008.